

Sag C-190/21

Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement

Dato for indlevering:

26. marts 2021

Forelæggende ret:

Oberlandesgericht Stuttgart (Tyskland)

Afgørelse af:

15. januar 2021

Sagsøgte og appellandt:

PayPal (Europe) S.à.r.l. et Cie, S.C.A.

Sagsøger og appelindstævnt:

PQ

Hovedsagens genstand

Retters internationale kompetence i tilfælde af krav mod en betalingstjenesteudbyder i forbindelse med forbudte online-hazardspil

Genstand og retsgrundlag for forelæggelsen

Fortolkning af EU-retten, artikel 267 TEUF

Præjudicielle spørgsmål

Den Europæiske Unions Domstol forelægges i henhold til artikel 267, stk. 1, litra b), TEUF og artikel 267, stk. 2, TEUF følgende spørgsmål til præjudiciel afgørelse med henblik på fortolkning af artikel 7, nr. 1) og 2), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12. december 2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område («Bruxelles Ia-forordningen»):

1. Skal, hvad der ud fra en isoleret betragtning og en selvstændig fortolkning må være et krav om erstatning uden for kontrakt, uden videre klassificeres som et kontraktforhold i henhold til Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 1), når kravet om erstatning uden for kontrakt på nogen måde konkurrerer med et kontraktforhold, uanset om der efter en fortolkning af kontrakten måtte være tale om et krav om erstatning uden for kontrakt?
2. Såfremt det første spørgsmål besvares benægtende: Hvor skal det sted, hvor skadetilføjelsen som omhandlet i Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 2), er foregået, lokaliseres, såfremt en betalingstjenesteudbyder har overført elektroniske penge fra en kundes konto til en hasardspilsudbyders modtagerkonto hos den samme betalingstjenesteudbyder, og betalingstjenesteudbyderens medvirken til betalinger til fordel for hasardspilsudbyderen indikerer, at der kan være tale om en skadevoldende handling uden for kontrakt:
  - 2.1 På det sted, hvor betalingstjenesteudbyderen har hjemsted som stedet for e-pengetransaktionen?
  - 2.2 På det sted, hvor betalingstjenesteudbyderen som følge af transaktionen (i hvert fald i tilfælde af transaktionens lovlighed) får et krav på erstatning for udgifter mod kunden, som har anvist betalingen?
  - 2.3 På det sted, hvor kunden, som har anvist betalingen, har bopæl?
  - 2.4 På det sted, hvor den kundes bankkonto befinder sig, som betalingstjenesteudbyderen kan få adgang til med en betalingservicefuldmagt med henblik på at kreditere e-pengekontoen?
  - 2.5 På det sted, hvor de penge, som betalingstjenesteudbyderen har overført til spillerens spillekonto hos hasardspilsudbyderne, går tabt ved spil, dvs. hvor hasardspilsudbyderen har hjemsted?
  - 2.6 På det sted, hvor kunden deltager i det forbudte hasardspil (såfremt kunden har bopæl på spillestedet)?
  - 2.7 På ingen af disse steder?
  - 2.8 Såfremt spørgsmål nr. 2.2 besvares bekræftende, og det afgørende er, at der er tale om det sted, hvor betalingstjenesteudbyderen som følge af transaktionen får et krav på erstatning for udgifter mod kunden: Hvor opstår kravet på erstatning for udgifter mod den kunde, som har anvist betalingen? Kan opfyldelsesstedet i henhold til rammeaftalen for betalingstjenester eller skyldnerens bopæl benyttes til lokaliseringen af dette skyldforhold?

Anførte EU-retlige forskrifter

Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12. december 2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EUT 2012, L 351, s. 1) (herefter »Bruxelles Ia-forordningen«), navnlig artikel 7, nr. 1) og 2)

Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 864/2007 af 11. juli 2007 om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt (EUT 2007, L 199, s. 40) (herefter »Rom II-forordningen«), artikel 4, stk. 1

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2015/2366 af 25. november 2015 om betalingstjenester i det indre marked, om ændring af direktiv 2002/65/EF, 2009/110/EF og 2013/36/EU og forordning (EU) nr. 1093/2010 og om ophævelse af direktiv 2007/64/EF (EUT 2015, L 337, s. 35)

Anførte nationale forskrifter

Bürgerliches Gesetzbuch (borgerlig lovbog) (herefter »BGB«), § 823, stk. 2

Staatsvertrag zum Glücksspielwesen in Deutschland (aftale mellem alle delstater om hasardspil i Tyskland, herefter »delstatsaftalen om hasardspil«), § 4, stk. 1

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 Sagsøgeren i hovedsagen har bopæl i Tyskland og har nedlagt påstand om, at sagsøgte erstatter betalinger på i alt 9 662,23 EUR, som han i perioden mellem den 23. juni 2017 og den 15. august 2017 havde overført via sagsøgte til forskellige online hasardspilsudbydere med hjemsted på Malta og i Gibraltar.
- 2 Sagsøgte har hjemsted i Luxembourg og udbyder betalingstjenester via internettet. Sagsøgte foretog de betalinger, som sagsøgeren havde anmodet om, og debiterede beløbene sagsøgerens girokonto i hans bank i Aalen (delstaten Baden-Württemberg, Tyskland) i det omfang, at det overførte beløb var højere end det beløb, der var til rådighed på sagsøgerens e-pengekundefonto hos sagsøgte.
- 3 I forholdet mellem hasardspilsudbydere og sagsøgeren som spiller fulgte efterfølgende altid først en kreditering af spillekontoen hos hasardspilsudbydere, før denne kunne benyttes til spil. Kreditering af spillekontoen skete ved de af sagsøgte foretagne overførsler, som sagsøgeren havde anmodet om. Sagsøgte havde med hasardspilsudbydere i deres egenskab af betalingsmodtagere indgået såkaldte acceptkontrakter, af hvilke det fremgik, at betalinger via sagsøgtets betalingstjeneste skulle accepteres.
- 4 Sagsøgeren havde allerede i flere år haft en forretningskonto hos sagsøgte, gennem hvilken han havde gennemført betalinger for et samlet beløb på ca. 3,6

mio. USD i forbindelse med sin virksomhed som forhandler af multimedia-tilbehør. I sagsøgtes betingelser for benyttelse, som indgik i parternes kontrakt, er der fastsat en ikke-eksklusiv værnetingsaftale til fordel for engelske domstole samt lovvalg til fordel for lovgivningen i England og Wales.

- 5 Efter det sidste af de omtvistede online hasardspil krævede sagsøgeren medio august 2017 det beløb på 9 662,23 EUR, som var blevet overført til hasardspilsudbyderne, tilbagebetalt af sagsøgte. Sagsøgeren støtter ikke længere dette krav på en kontraktlig misligholdelse, men på BGB's § 823, stk. 2, hvorefter den, »som handler i modstrid med en lovgivning, som har til formål at beskytte en anden«, er forpligtet til at erstatte en heraf opstående skade. »Lovgivningen« som omhandlet i denne bestemmelse er efter sagsøgerens opfattelse § 4, stk. 1, i delstatsaftalen om hasardspil, der lyder som følger: »Offentlige hasardspil må kun foranstalte eller formidles med tilladelse fra den kompetente myndighed i den pågældende delstat. Foranstaltning eller formidling uden en sådan tilladelse (ulovligt hasardspil) samt medvirken til betalinger i forbindelse med ulovligt hasardspil er forbudt.« Online hasardspil er i henhold til delstatsaftalen om hasardspil principielt forbudt.
- 6 Delstatsaftalen om hasardspil var på tidspunktet for de af sagsøgeren gennemførte spil ikke gældende i delstaten Schleswig-Holstein (Tyskland). Sagsøgte var inden indgåelsen af sine acceptkontrakter med hasardspilsudbyderne af disse blevet forsikret om, at de havde licens til at udbyde online hasardspil i delstaten Schleswig-Holstein. Sagsøgeren havde imidlertid både bopæl og bankkonto, som sagsøgte havde adgang til med henblik på at kreditere e-penge-kontoen, i Baden-Württemberg.
- 7 Landgericht Ulm (den regionale ret i første instans i Ulm, Tyskland) gav sagsøgeren medhold i første instans og dømte sagsøgte til at betale. Retten antog i denne forbindelse, at den i henhold til Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 2), havde kompetence i sagen. Kompetencen antoges imidlertid udelukkende at omfatte prøvelsen af sagsøgerens krav på grundlag af den af sagsøgte forvoldte skade uden for kontrakt. For så vidt angår kontraktforhold havde de tyske domstole ingen kompetence.
- 8 Sagsøgte gør med sin anke bl.a. gældende, at de tyske domstole heller ikke har international kompetence hvad angår krav om erstatning uden for kontrakt.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 9 Besvarelsen af de præjudicielle spørgsmål er ikke blot afgørende for, om de tyske retter har international kompetence for så vidt angår søgsmålet, men indirekte også for, hvilken lovgivning der skal anvendes. Såfremt nemlig stedet, hvor skadetilføjelsen som omhandlet i Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 2), er foregået, måtte skulle lokaliseres i Tyskland, vil betydningen af tysk ret om erstatning uden for kontrakt i henhold til Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1,

også skulle tages i betragtning. For så vidt angår fortolkningen af Bruxelles Ia-forordningen kan der imidlertid ikke være tale om en »acte clair«.

Tyske retters kompetence i henhold til Bruxelles Ia-forordningens artikel 18, stk. 1, eller artikel 7, nr. 1)

- 10 Den foreliggende sag har sammenholdt med de hidtil af tyske retter afgjorte sager om betalingstjenester i forbindelse med hasardspil det særlige kendetegn, at der ikke findes et forbrugerværneting i Tyskland. For spørgsmålet om, hvorvidt kontrakten blev indgået med henblik på brug, der må anses at ligge uden for sagsøgerens erhvervsmæssige virksomhed som forudsat i Bruxelles Ia-forordningens artikel 17, stk. 1, er det ikke de enkelte betalingsanvisninger, men derimod rammeaftalen som omhandlet i artikel 4, nr. 21), i direktiv 2015/2366, der forekommer at være af betydning. Den relevante rammeaftale er i henhold til denne bestemmelse en »aftale om betalingstjenester, der regulerer den fremtidige gennemførelse af særskilte og successive betalingstransaktioner, og som kan indeholde forpligtelser og betingelser for oprettelse af en betalingskonto«. Af denne aftale følger parternes rettigheder og forpligtelser. Ved den enkelte anvisning konkretiserer betaleren alene den betaling, som betalingstjenesteudbyderen skal foretage i det enkelte tilfælde.
- 11 Til deltagelsen i de pågældende hasardspil benyttede sagsøgeren sin forretningskonto hos sagsøgte. Sagsøgeren lod også mere end 3,6 mio. USD fra sin erhvervsmæssige virksomhed gå igennem denne konto, således at den erhvervsmæssige virksomhed samlet set ikke udelukkende har spillet en underordnet rolle. I relation til aftalen om betalingstjenester skal sagsøgeren derfor efter den forelæggende rets opfattelse ikke betragtes som forbruger som omhandlet i Bruxelles Ia-forordningens artikel 17, stk. 1, hvorfor de tyske retters kompetence ikke følger af denne forordnings artikel 18, stk. 1, sammenholdt med artikel 17, stk. 1, litra c), heller ikke selv om de enkelte anviste overførsler til hasardspillet fra sagsøgerens forretningskonto ikke fandt sted som led i sagsøgerens erhvervsmæssige virksomhed.
- 12 Kompetence kan heller ikke udledes af Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 1). De pågældende betalingstjenester, som sagsøgte har foretaget, er tjenesteydelser som omhandlet i denne forordnings artikel 7, nr. 1), litra b). I henhold til denne bestemmelse er opfyldelsesstedet for forpligtelsen »det sted i en medlemsstat, hvor tjenesteydelserne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret«. Afgørende er herved hovedaktiviteten, som også i forbindelse med online tjenesteydelser principielt skal lokaliseres til tjenesteyderens hjemsted, her altså i Luxembourg. Følgelig kan de tyske retters internationale kompetence alene tænkes at følge af deliktsværnetinget som omhandlet i Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 2).

Tyske retters kompetence i henhold til Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 2)

- 13 Ifølge Domstolens faste praksis omfatter begrebet »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå«, som er indeholdt i Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 2), både stedet for skadens indtræden og stedet for den skadevoldende begivenhed, der ligger til grund for denne skade, således at sagsøgte efter sagsøgerens valg kan sagsøges ved retten på det ene eller det andet af disse to steder (jf. principielt dom af 30.11.1976, Bier, »Mines de potasse d’Alsace«, 21/76, EU:C:1976:166; jf. ligeledes dom af 28.1.2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, præmis 45 og den deri nævnte praksis).
- 14 Efter den forelæggende rets opfattelse ligger stedet for den skadevoldende begivenhed ikke i Tyskland, men på det sted, hvor sagsøgte har sit hovedsæde, dvs. i Luxembourg. De præjudicielle spørgsmål fokuserer derfor på lokaliseringen af stedet for skadens indtræden som omhandlet i Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 2), (spørgsmål nr. 2) samt på det forudgående forhold mellem deliktsværnetinget og kontraktværnetinget, jf. samme forordnings artikel 7, nr. 1) (spørgsmål nr. 1).

Om det første spørgsmål: forholdet mellem deliktsværnetinget, jf. Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 2), og kontraktværnetinget, jf. samme forordnings artikel 7, nr. 1)

- 15 Det i Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 2), anvendte begreb erstatning uden for kontrakt skal fortolkes som et selvstændigt begreb (dom af 27.9.1988, Kalfelis, 189/87, EU:C:1988:459, præmis 14 og 16). Denne bestemmelse omfatter krav om, at en sagsøgt pålægges et erstatningsansvar, som ikke er knyttet til et kontraktforhold som omhandlet i artikel 7, nr. 1), (dom af 27.9.1988, Kalfelis, 189/87, EU:C:1988:459, præmis 17, af 13.3.2014, Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, præmis 20, og af 12.9.2018, Löber, C-304/17, EU:C:2018:701, præmis 19). Den negative egenskab, at søgsmålet ikke er tilknyttet et kontraktforhold, rejser spørgsmålet om forholdet til kontraktværnetinget.
- 16 Mens det i Domstolens praksis for længst er fastslået, at der ikke kan gøres noget kontraktretligt krav gældende ved deliktsværnetinget (jf. principielt dom af 27.9.1988, Kalfelis, 189/87, EU:C:1988:459), er det omvendt endnu ikke endeligt afklaret, om krav om erstatning uden for kontrakt også skal gøres gældende ved kontraktværnetinget, og i hvilket omfang krav, som uden et parallelt kontraktretligt krav måtte skulle klassificeres som krav om erstatning uden for kontrakt, som følge af deres konkurrence med et kontraktretligt krav måske endda selv bliver til et kontraktretligt krav.
- 17 Domstolen har fastslået, at et krav om erstatning uden for kontrakt skal klassificeres som et kontraktretligt krav som omhandlet i Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 1), hvis »fortolkningen af [kontrakten] forekommer nødvendig for at fastslå lovligheden eller, i modsætning hertil, retsstridigheden af

den adfærd, som [foreholdes]« (dom af 13.3.2014, Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, præmis 25). Hvis kravet om erstatning uden for kontrakt forudsætter misligholdelse af et kontraktforhold, skal det således gøres gældende ved kontraktværnetinget, hvorimod anvendelse af deliktsværnetinget er udelukket.

- 18 Spørgsmålet er, hvor langt kontraktværnetingets dominans rækker i et tilfælde som hovedsagens. Man kunne forestille sig, at man lod dominansen være mere vidtrækkende i den forstand, at den kontraktlige klassificering af alle krav i hvert fald griber ind, når retsstridigheden af den foreholdte adfærd er identisk med tilsidesættelse af en kontraktlig forpligtelse. Så ville også tilfælde af simpel konkurrence mellem kontraktretlige krav og krav, der støttes på reglerne om erstatning uden for kontrakt, være omfattet. I hovedsagen ville dermed et sagsanlæg ved værnetinget for det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, være udelukket i det omfang, den adfærd, som sagsøgte foreholdes, også kunne danne grundlag for en påstand om tilsidesættelse af kontraktlige forpligtelser uafhængigt af, om en tilsidesættelse af kontraktlige forpligtelser i det hele taget bliver gjort gældende, og om klagen over skadevoldende lovstridighed afhænger af en sådan tilsidesættelse (om en sådan af generaladvokat Saugmandsgaard Øe med overbevisende argumenter afvist »maksimalistisk læsning« af Brogsitter-dommen jf. forslag til afgørelse af 10.9.2020, Wikingerhof, C-59/19, EU:C:2020:688, punkt 69 og 74 ff.).
- 19 Den forelæggende ret har imidlertid snarere forstået Domstolens praksis i en strengere forstand (af generaladvokat Saugmandsgaard Øe i dennes forslag til afgørelse i sag C-59/19, punkt 70, betegnet »minimalistisk læsning« af Brogsitter-dommen), nemlig således, at fortolkningen af kontrakten skal være nødvendig for at fastslå lovligheden eller retsstridigheden af den adfærd, som foreholdes. Det ville ikke være tilfældet i forbindelse med et simpelt tilfælde af konkurrerende krav, hvor en påstand, der støttes på reglerne om erstatning uden for kontrakt, også bevares i det tilfælde, hvor kontrakten af en eller anden grund måtte være ugyldig.
- 20 I henhold til denne fortolkning, som den forelæggende ret foretrækker, ville kontraktværnetingets dominans alene omfatte de konstellationer, hvor en foreholdt skadevoldende adfærd rent faktisk afhænger af en tilsidesættelse af kontraktlige forpligtelser. Den forelæggende ret finder navnlig støtte for denne fortolkning i Domstolens nyere praksis (dom af 24.11.2020, Wikingerhof, C-59/19, EU:C:2020:950, præmis 33-38).

Om det andet spørgsmål: lokalisering af stedet for skadetilføjelsen som omhandlet i Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 2)

- 21 En forudsigelig lokalisering af det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, er ikke let i forbindelse med et rent økonomisk tab, hvis man ønsker at forhindre et generelt forum actoris. Det ville ganske vist kunne forudses, hvis fokus i tilfælde af et rent økonomisk tab generelt blev lagt, hvor den skadelidte »har sine aktiver«, dvs. hvor skadelidte har bopæl, hvilket imidlertid i næsten alle tilfælde ville føre

til et forum actoris og dermed kunne være i strid med Bruxelles Ia-forordningens kompetencebestemmelser. Domstolen har da også forsøgt at undgå dette i sin praksis og kun ved inddragelse af yderligere synspunkter accepteret sagsøgerens bopæl eller det sted, hvor sagsøgerens almindelige bankkonto befinder sig, som det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået (dom af 16.7.2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, præmis 35 og 38, og af 12.9.2018, Löber, C-304/17, EU:C:2018:701, præmis 28 og 30). På baggrund af disse overvejelser kan forskellige steder for skadetilføjelsen komme i betragtning i den foreliggende sag.

Om spørgsmål nr. 2.1: betalingstjenesteudbyderens hjemsted som stedet, hvor e-pengetransaktionen finder sted?

- 22 Først og fremmest er det ikke utænkeligt, at det sted, hvor skadetilføjelsen ved en medvirken til betaling er foregået, lokaliseres der, hvor saldoen på skadelidtes e-pengekonto debiteres og krediteres en anden konto hos den samme betalingstjenesteudbyder. Det ville her være sagsøgtets hjemsted i Luxembourg. Efter den forelæggende rets opfattelse kan det dog ikke af den omstændighed, at e-pengekontoen ikke er en traditionel bankkonto, som indeholder kontanter, udledes, at der ikke kan lides noget økonomisk tab på e-pengekontoen.

Om spørgsmål nr. 2.2: stedet, hvor betalingstjenesteudbyderen som følge af transaktionen får et krav på erstatning for udgifter mod kunden?

- 23 Det ville også være muligt, under hensyn til den ovennævnte afgørelse i sagen Universal Music at fokusere på det sted, hvor der blev lidt et økonomisk tab på grund af en betalingsforpligtelse. Man ville på denne måde lægge mere vægt på den forpligtelse, som blev etableret ved betalingstransaktionen. Et krav på erstatning for betalingstjenesteudbyderens udgifter er hjemlet i både tysk ret og engelsk ret, der vel som følge af lovvalget er anvendelig på parternes kontrakt. I det foreliggende tilfælde lader sagsøgtets krav sig imidlertid ikke uden videre lokalisere (se hertil spørgsmål nr. 2.8).

Om spørgsmål nr. 2.3: stedet, hvor kunden har bopæl?

- 24 I forbindelse med rene økonomiske tab ville det kunne være muligt at fokusere på stedet, hvor den skadelidte »har sine aktiver«, dvs. hvor skadelidte har bopæl, med henblik på at lokalisere det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået. Dette ville ganske vist, som anført ovenfor, regelmæssigt føre til et forum actoris og ville i nogen grad være i strid med Bruxelles Ia-forordningens kompetencebestemmelser. Der ville skulle tages hensyn til sagsøgerens bopæl, her således i sammenhæng med yderligere aspekter som f.eks. stedet, hvor online-hasardspillet blev gennemført (se herom spørgsmål nr. 2.6).

Om spørgsmål nr. 2.4: stedet, hvor kundens bankkonto befinder sig?

- 25 Sagsøgte havde med en betalingservicefuldmagt adgang til sagsøgerens girokonto i en bank i Aalen. Også selv om denne konto på grund af betalingservicefuldmagten har en tættere forbindelse til e-pengetransaktionerne end en almindelig bankkonto, forekommer tilknytningen til det sted, hvor en konto befinder sig, dog relativt tilfældig. I det foreliggende tilfælde udgjorde kontoen endvidere ud over forskellige kreditkort alene en af flere betalingskilder til kreditering af e-pengekontoen (jf. om dette argument dom af 16.6.2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, præmis 38).

Om spørgsmål nr. 2.5: stedet, hvor pengene går tabt ved hasardspil, dvs. på hasardspilsudbyderens hjemsted?

- 26 For en tilknytning til det sted, hvor pengene på sagsøgerens spillekonti hos online hasardspilsudbyderne på Malta og i Gibraltar blev tabt, kunne den omstændighed tale, at det først er på dette tidspunkt, at sagsøgerens tab med sikkerhed kan siges at være opstået, og sagsøgerens aktiver dermed som følge af tabet uigenkaldeligt formindsket. Selv efter sagsøgtes overførsel fra sagsøgerens e-pengekonto til spillekontiene ville der i teorien stadig kunne være opnået en gevinst ved spillet. Dette var først udelukket på det tidspunkt, hvor indsatsen var gået tabt. Mod denne lokalisering af det sted, hvor skadetilføjjelsen i retsforholdet mellem parterne er foregået, taler imidlertid aspektet af tilfældighed for så vidt angår hasardspilsudbydernes hjemsted på Malta eller i Gibraltar.

Om spørgsmål nr. 2.6: stedet, hvor kunden deltager i det forbudte hasardspil?

- 27 En klart tættere forbindelse til forholdet mellem parterne ville der være tale om, hvis det sted, hvor skadetilføjjelsen ved en medvirken til betaling er foregået, blev lokaliseret der, hvor betalingstjenesteudbyderens kunde rent faktisk deltager i det forbudte online hasardspil, dvs. hvor kunden rent fysisk befinder sig på det tidspunkt, hvor spillet finder sted. En sådan lokalisering af det sted, hvor skadetilføjjelsen er foregået, ville endvidere have den fordel, at lokaliseringen ville skabe en parallel til det geografiske anvendelsesområde i henhold til de forskrifter, som muligvis er blevet tilsidesat. Hvis sagsøgeren havde deltaget i hasardspil i Schleswig-Holstein eller i et andet land uden for Tyskland, som ikke har et relevant forbud mod hasardspil, ville spillet ikke have været forbudt, ligesom heller ikke den medvirken til betaling, som sagsøgte bliver foreholdt, ville have været forbudt.

Om spørgsmål nr. 2.7: på ingen af disse steder?

- 28 Med væsentlige argumenter har generaladvokat Szpunar påpeget, at det i nogle tilfælde af direkte økonomisk tab ikke giver mening at skelne mellem det sted, hvor skadetilføjjelsen er foregået, og stedet for skadens indtræden (forslag til afgørelse fremsat den 10.3.2016, Universal Music International Holding, C-12/15,

EU:C:2016:449, punkt 38). Sagsøgerens mulighed for, for så vidt angår deliktsværnetinget, at vælge mellem det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, og stedet for den skadevoldende begivenhed, som har været en del af Domstolens praksis igennem mere end 40 år (jf. principielt dom af 30.11.1976, Bier, »*Mines de potasse d'Alsace*«, 21/76, EU:C:1976:166), er ikke opstået i forbindelse med direkte økonomisk tab og har utvivlsomt heller ikke til formål at udvide de i Bruxelles Ia-forordningen (henholdsvis den dengang gældende Bruxelles-konvention) fastsatte undtagelser til den generelle værnetingskompetence på det sted, hvor sagsøgte har bopæl, jf. denne forordnings artikel 4. Begrundelsen for en sådan valgmulighed ligger snarere i »behovet for at være så tæt som muligt på tvistens faktiske omstændigheder og for at udpege den ret, der bedst kan afgøre sagen, og i denne forbindelse effektivt gennemføre en retssag f.eks. ved at indsamle beviser og afhøre vidner« (forslag til afgørelse fra generaladvokat Szpunar fremsat den 10.3.2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 39). Da dette formål i forbindelse med direkte økonomisk tab kun med besvær lader sig opfylde ved at søge efter det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, trænger det spørgsmål sig på, om ikke retssikkerheden ville være bedre tjent med, at man i sådanne tilfælde akkviescerede ved forum generale og forum speciale på det sted, hvor den skadevoldende begivenhed er foregået.

Om spørgsmål nr. 2.8: Lokalisering af betalingstjenesteudbyderens erstatningskrav mod kunden, såfremt spørgsmål nr. 2.2 bliver besvaret bekræftende

- 29 Såfremt der som følge af, at spørgsmål nr. 2.2 bliver besvaret bekræftende, måtte skulle fokuseres på det sted, hvor kundens økonomiske aktiver er blevet belastet af betalingstjenesteudbyderens krav, ville dette kravs opståen også på en eller anden måde skulle lokaliseres. Hertil forekommer frem for alt to fremgangsmåder passende.
- 30 For det første kunne det kontraktlige opfyldelsessted anvendes til lokaliseringen af dette sted. Såfremt EU-retten i Bruxelles Ia-forordningens artikel 7, nr. 1), litra b), i relation til tjenesteydelser foreskriver en selvstændig lokalisering af opfyldelsesstedet, kunne en passende løsning således gå ud på også at anvende dette sted, som er afgørende for alle kontraktens forpligtelser, til lokaliseringen af det sted, hvor skadetilføjelsen i forbindelse med en tilsvarende »tilsidesættelse af kontraktlige forpligtelser« er foregået. Det ville i det foreliggende tilfælde være det sted, hvor den faktiske levering af tjenesteydelsen i henhold til de lovgivningsmæssige rammer for betalingservice fandt sted, og dermed sagsøgtes hjemsted i Luxembourg.
- 31 Alternativt kunne man forsøge at lokalisere enkelte fordringer, der som følge af den foreholdte adfærd rettes mod den skadelidte. Betragter man den enkelte fordring som en del af kreditors økonomiske aktiver, bliver det i forskellige sammenhænge (f.eks. ved adgangen i forbindelse med tvangsfuldbyrdelsen) normalt lokaliseret til debtors bopæl.

Konklusion

- 32 Henset til, at der også ved direkte økonomiske tab altid skal fastsættes et sted for skadens indtræden, som er afgrænset fra det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, hælder den forelæggende ret ved foreholdelse af medvirken til betaling til ulovligt online hasardspil til, at stedet for skadens indtræden først og fremmest lokaliseres til det sted, hvor spillet har fundet sted, for så vidt som dette sted falder sammen med skadelidtes bopæl, og først dernæst til det sted, hvor en medvirken til betaling har ført til, at skadelidtes e-pengekonto er blevet debiteret det pågældende beløb, dvs. på betalingstjenesteudbyderens hjemsted som stedet, hvor betalingstransaktionen har fundet sted.

ARBEJDSDOKUMENT